

Prawo do edukacji w kontekście unormowań prawnych polskiego konstytucjonalizmu

Wstęp

Prawo do nauki jest jednym z najważniejszych praw człowieka, definiowanym nierzadko przez swoją rozumną naturę. Wskazuje się, że jego powstanie wiąże się w zasadzie od początku ze zorganizowanymi strukturami społecznymi². A „ureczywistnienie prawa do nauki jest nie tyle jakimś szczególnym przywilejem współczesnego człowieka, ile stanowi nieodzowny warunek rozwoju społeczeństwa i jednocześnie pełnego uczestnictwa jednostki w życiu społecznym”³. Edukacja jest natomiast pochodną prawa do nauki⁴.

Prawo do nauki – *the right to education* funkcjonowało już w świecie antycznym i średniowiecznym. Było wówczas warunkowane przez ustrój społeczny i nie musiało mieć charakteru powszechnego i egalitarnego, jednakże brak wyrażenia tego prawa *expressis verbis* w akcie prawnym rangi konstytucyjnej nie wykluczało jego realnego zaistnienia. Stąd też ujęcie prawa do nauki w przepisach konstytucji należy rozumieć bardziej jako „rozpoznanie” tego prawa, a nie jego „stworzenie”⁵.

Początki kształtowania się prawa do edukacji w Polsce

Jak pokazuje historia, uznanie prawa do nauki nie oznaczało w praktyce podejmowania jednocześnie decyzji o finansowaniu tej nauki przez

¹ <https://orcid.org/0000-0002-9988-0145>

² *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, red. Marek Safjan i Leszek Bosek, tom I, komentarz do art. 1–86, Art. 70 [Prawo do nauki; obowiązek szkolny], wyd. 1, Warszawa 2016, s. 3.

³ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dn. 8 listopada 2000 r., SK 18/99, OTK 2000, Nr 7, poz. 258.

⁴ Szablicka-Żak Jolanta, *Szkolnictwo i oświata w pracach Sejmu Ustawodawczego II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1997, s. 6.

⁵ Bała Paweł, *Konstytucyjne prawo do nauki a polski system oświaty*, Warszawa 2009, s. 213.

państwo, a realizacja tego prawa nie musiała mieć wymiaru instytucjonalnego. W drugiej połowie XVII w. i na początku XVIII w. szkolnictwo i myśl pedagogiczna w Polsce podupadły. Stan ten dotyczył zarówno szkolnictwa parafialnego, jak gimnazjów innowierniczych i konwiktów jezuickich, Akademii Krakowskiej, a także jej szkolnych kolonii akademickich (szkół tworzonych i pozostających pod opieką akademii). Ta sytuacja wpływała negatywnie na stosunki społeczne, ponieważ chociaż szkoły funkcjonowały, ale ich poziom był bardzo niski. Zanedbywały one doskonalenie polszczyzny, dobrej wymowy w językach polskim i łacińskim. Zajęcia w szkole koncentrowały się głównie na nieużytecznych ćwiczeniach, niezrozumiałych regułach gramatycznych, suchych conceptach w retoryce. Ponadto, co istotne, system wychowania opierał się na karach zarówno cielesnych, jak i tych związanych z odmówieniem promocji czy wydaleniem ze szkoły. Klasztory nie podejmowały się prowadzenia szkół małych (parafialnych). Brakowało wśród szlachty zrozumienia, iż powinnością dla dobra kraju jest oświecenie społeczeństwa.

Próby reformy oświaty zostały podjęte około XVIII w. przez Stanisława Konarskiego. W 1737 r. założył on Akademię Rycerską w Lune Ville. W szkolnictwie propagował nurt uznania edukacji za kuźnię kształtowania charakterów i wychowania obywatelskiego w duchu miłości do ojczyzny. Swoje reformatorskie pomysły i ustawy szkolne przedstawił w liczącej pięć woluminów pracy *Ordynacjach wizytacji apostolskiej dla polskiej prowincji szkół pobożnych* (1753–1754). W 1740 r. Konarski założył Collegium Nobilium (konwikt szlachecki). Nauka w Collegium trwała 8 lat, Collegium dzieliło się na pięć klas. Była to szkoła elitarna przeznaczona dla synów magnackich, mających w państwie objąć kierownicze role. Cele wychowawcze opierały na zasadach religijnych oraz na wpajaniu cnót wierności, szacunku i posłuszeństwa królowi. Co istotne dla rozwoju polszczyzny, naukę łaciny ograniczono, a polski dowartościowano. Wprowadzono również nowe przedmioty, takie jak: nowożytny języki, historię Polski, powszechną geografę, matematykę, fizykę, architekturę.

W latach 1750–1755 zredukowano pozostałe szkoły misjonarzy i pijarów. Zreformowano szkoły pijarskie, które uczyły języka polskiego i nowożytnych języków obcych oraz wzbogacono programy szkolne o nowe treści z zakresu geografii, historii, fizyki, ekonomii, matematyki. Propagowano również działania mające na celu dbanie o poprawę stylu

mówienia i pisania. Na skutek reform Konarskiego inne zakony również podjęły próbę ulepszania własnych szkół. Ponadto w tym samym okresie powstały również uczelnie świeckie kształcące młodzież w duchu patriotyzmu i kultury epoki Oświecenia.

Nie bez znaczenia dla rozwoju prawa do edukacji pozostaje również fakt założenia w 1765 roku Szkoły Rycerskiej zwanej Korpusem Kadetów, która funkcjonowała za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego. Szkoła ta była całkowicie świecka. Początkowo miała charakter wojskowy. Obok łaciny uczono języków nowożytnych, ponadto przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, historii i geografii. Językiem wykładowym był język polski. Ważnym aspektem było wyposażenie szkoły w nowoczesne pomoce naukowe sprowadzane z zagranicy, zbiory botaniczne, zoologiczne, mineralogiczne, układ słoneczny teorii Kopernika. Specjalną uwagę poświęcono wychowaniu obywatelskiemu. Szkoła zapewniała kształcenie w zakresie inżynierii oraz szkoły cywilnej. Była przeznaczona dla synów szlachty. Podkreślić należy, że powstały też prywatne świeckie szkoły rycerskie (w Grodnie, Niemirowie, Nieświeżu).

Trybunał Konstytucyjny zauważył, że począwszy od co najmniej XVIII wieku i wielkich tradycji oświeceniowych kształcenie – jego organizacja, dostępność, powszechność stają się jednym z najważniejszych zadań państwa i władzy publicznej. Odpowiedzialność władzy publicznej za kształcenie przybierała w ujęciu historycznym bardzo zróżnicowane formy. Ewoluuowała ona znacząca w ciągu ostatnich dwustu lat od wspierania rozmaitych postaci kształcenia w instytucjach prywatnych, religijnych i wojskowych do przejmowania przez państwo podstawowego ciężaru i zakresu obowiązków z tym związanych – co nastąpiło przede wszystkim w drugiej połowie XX wieku⁶.

Obecnie w zasadzie powszechnie utożsamia się prawo do nauki z prawem do wykształcenia, czyli do edukacji. Historia kształtowania się tego prawa w ocenie autorki wezbrała na sile w czasach obrad nad Konstytucją Marcową. Nie sposób jednak nie zauważyć kluczowej roli w kształtowaniu się wspomnianego prawa, jaką odegrała Komisja Edukacji Narodowej. Pierwszy rozbiór Polski wymógł bowiem przeprowadzenie reform oświatowych, a nowy system edukacji młodzieży miał

⁶ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dn. 8 listopada 2000 r., SK 18/99, OTK 2000, Nr 7, poz. 258.

być podstawą odrodzenia Polski. Dn. 14 października 1773 r. powołano Komisję Edukacji Narodowej bezpośrednio podległą pod Sejm, nazywaną przesądnie „pierwszym ministerstwem oświaty w Europie i na świecie”. Istotny pozostaje fakt, że Komisja dokonała rewolucji szkolnej w Polsce w epoce Oświecenia. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że w tamtym okresie na rozwój oświaty przeznaczono wielkie majątki zakonu jezuitów, które Komisja przejęła w 1776 r.

W pierwszym okresie swojej działalności Komisja Edukacji Narodowej rozważała różne plany organizacji szkół i pracy wychowawczej, podejmowała próby ujednoczenia systemu szkół ludowych, średnich i wyższych, a także ich powiązania pod względem organizacyjnym i programowym. Z założenia miał to być system świecki – przygotowujący obywateli do pracy nad reformami politycznymi i gospodarczymi w kraju. W 1775 r. powołała Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych – jako wydział naukowo – pedagogiczny Komisji. W związku z jego działalnością rozpoczęto publikację podręczników do nauki szkolnej, książek pomocniczych dla nauczycieli i przewodników metodycznych. Ważnym wydarzeniem było również stworzenie w 1780 r. osobnego świeckiego stanu nauczycieli zwanego stanem akademickim. Istotne były również reformy szkolnictwa wyższego, w tym szkół głównych, uniwersytetów w Krakowie i w Wilnie. Komisja zorganizowała ponadto własną sieć szkół średnich. Zajęła się też organizacją pracowni, bibliotek, gabinetów naukowych. Komisja pracowała przez 20 lat, do upadku Rzeczypospolitej.

Prawo do nauki, edukacji zostało również określone w pewnym zakresie w Ustawie Rządowej, prawie uchwalonym dnia 3 maja 1791 r. w rozdziale X pt. *Edukacja dzieci królewskich*. Zgodnie z jego treścią: *Synowie królewscy, których do następstwa tronu konstytucja przynacza, są pierwszymi dziećmi ojczyzny, przeto baczną o dobre ich wychowanie dla narodu należy, bez uwłoczenia jednak prawom rodzicielskim. Za rządu królewskiego sam król strażą i wyznaczonym od stanów dozorcą edukacji królewiczów wychowaniem ich zatrudniać się będzie. Za rządu regencji zaś z wspomnianym dozorcą edukacji ich powierzoną mieć sobie będzie. W obydwu przypadkach dozorca, od stanów wyznaczony, donosić winien na każdym ordynaryjnym sejmie o edukacji i postępkach królewiczów. Komisji zaś edukacyjnej powinnością będzie podać układ instrukcji i edukacji synów królewskich do potwierdzenia sejmowi, a to, jednostajne w wychowaniu ich prawidła wpajały ciągle i wcześniej*

*w umyśle przyszych następców tronu religię, miłość cnoty, ojczyzny, wolności i konstytucji krajowej*⁷.

Kształtowanie się prawa do edukacji w polskich konstytucjach

Problematykę prawa do nauki w rozumieniu aktualnie obowiązującej interpretacji znaczenia tego prawa *sensu stricto* regulowała dopiero Konstytucja marcowa⁸. Zgodnie z tą Konstytucją nauka w szkole powszechnej była obowiązkowa dla wszystkich obywateli państwa, a każdy z nich miał prawo do założenia i prowadzenia szkoły lub zakładu wychowawczego. Ustalono bezpłatność nauki w szkołach państwowych i samorządowych oraz wprowadzono obowiązek państwa w zakresie zapewnienia stypendiów dla uczniów wyjątkowo zdolnych i niezamożnych, na utrzymanie w zakładach średnich i wyższych. Przewidywano także obowiązek nauki religii w zakładach naukowych, których program obejmował kształcenie młodzieży poniżej 18 lat, utrzymywanych w całości lub w części przez państwo czy też ciała samorządowe. Istotny jest również fakt, że w Konstytucji marcowej wskazywano, iż obywatele polscy, należący do mniejszości narodowościowych, wyznaniowych lub językowych, mieli równe z innymi obywatelami prawo zakładania szkół i innych zakładów wychowawczych, nadzoru nad nimi i zawiadywania nimi własnym kosztem.

Z powodu braku pieniędzy zapisy okazały się w rzeczywistości prawną fikcją, w efekcie czego koszty publicznych szkół powszechnych przerzucano na samorządy, a nauka w liceum była nauką elitarną.

Pomimo szerzącego się analfabetyzmu i braku pieniędzy, regulacje zawarte w Konstytucji marcowej będące zaczątkiem aktualnie wybrzmiewającego z art. 70 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 2 kwietnia 1997 r.⁹ prawa do nauki zostały utrzymane i jednocześnie rozszerzone w Konstytucji kwietniowej¹⁰.

⁷ Bombicki Maciej Roman, *Konstytucje Polski – Nowy Podział Administracyjny Kraju*, Poznań 1998, s. 27.

⁸ Zob. art. 110, art. 117 Ustawy z dn. 17 marca 1921 r. – Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1921, nr 44, poz. 267), por. Davies Norman, *Boże igrzysko. Historia Polski*, Kraków 2010, s. 869–871.

⁹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483).

¹⁰ Zob. Ustawa Konstytucyjna z dn. 23 kwietnia 1935 r. (Dz.U. 1935, nr 30, poz. 227).

Rozszerzenie w zakresie prawa do nauki przewidywała również Konstytucja PRL¹¹, prawo do nauki miało być bowiem zapewniane przez powszechne, bezpłatne i obowiązkowe szkoły podstawowe, ponadto stałą rozbudowę szkolnictwa średniego ogólnokształcącego i zawodowego oraz szkolnictwa wyższego. Działania w zakresie rozwoju tego prawa miały być realizowane również przez pomoc państwa w podnoszeniu kwalifikacji obywateli zatrudnionych w zakładach przemysłowych i innych ośrodkach pracy w mieście i na wsi. Nowelizacja tego prawa z dn. 10 lutego 1976 r.¹² skoncentrowała się natomiast na aspekcie związanym z upowszechnieniem szkolnictwa wyższego. Przewidziano system stypendiów państwowych, rozbudowę burs, internatów i domów akademickich oraz innych form pomocy materialnej dla dzieci robotników, pracujących chłopów i inteligencji.

Wskazać należy, że Mała Konstytucja z 1992 r. – utrzymała część przepisów PRL, w tym prawo do nauki¹³, przy czym zakres korzystania z tego prawa ograniczyła ona wyłącznie do obywateli polskich. Pomimo że takie brzmienie przepisu nie przystawało nie tylko do zmienionych warunków politycznych, ale także do zobowiązań międzynarodowych, które w tamtym czasie już wiązały Polskę¹⁴.

Uznanie prawa do nauki za prawo człowieka, które pojawiło się pod koniec XX w. na arenie międzynarodowej spowodowało, że prawo do nauki zostało zawarte we wszystkich projektach konstytucji, które powstały w Polsce po 1989 r. Kamieniem milowym w kształtowaniu prawa do edukacji były prace przygotowawcze prowadzone przez utworzoną Ustawą konstytucyjną z dn. 23 kwietnia 1992 r. o trybie przygotowania i uchwalenia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej – Komisję

¹¹ Zob. art. 61 Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalonej przez Sejm Ustawodawczy w dn. 22 lipca 1952 r. (Dz.U. 1952, nr 33, poz. 232).

¹² Zob. art. 72 ust. 2 Ustawy z dn. 10 lutego 1976 r. o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. (Dz.U. 1976, nr 5, poz. 29).

¹³ Zob. art. 77 Ustawy Konstytucyjnej z dn. 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym (Dz.U. 1992, nr 84, poz. 426 z późn. zm.).

¹⁴ Jarosz-Żukowska Sylwia, Żukowski Łukasz, *Prawo do nauki i jego gwarancje*, [w:] *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, red. Mariusz Jabłoński, Wrocław 2014, s. 632.

Konstytucyjną Zgromadzenia Narodowego¹⁵. Komisja szeroko dysku-
towała problem prawa do nauki. Głównie w zakresie obowiązku nauki,
finansowania szkół oraz autonomii szkół wyższych. Zauważano, że
prawo do nauki „jest wolnością i prawem osobistym bardziej niż prawem
socjalnym. Prawo do nauki odnosi się do istoty uczestnictwa w
życiu społecznym”¹⁶. Kolejne posiedzenia komisji pracowały nad
brzmieniem przepisu gwarantującego prawo do nauki¹⁷. Finalnie prawo
do nauki określa artykuł 70 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dn.
2 kwietnia 1997 r. zgodnie z którym:

1. Każdy ma prawo do nauki. Nauka do 18. roku życia jest obowiąz-
kowa. Sposób wykonywania obowiązku szkolnego określa ustawa
– pierwotne;
2. Nauka w szkołach publicznych jest bezpłatna. Ustawa może dopu-
ścić świadczenie niektórych usług edukacyjnych przez publiczne
szkoły wyższe za odpłatnością – wtórne;
3. Rodzice mają wolność wyboru dla swoich dzieci szkół innych niż
publiczne. Obywatele i instytucje mają prawo zakładania szkół
podstawowych, ponadpodstawowych i wyższych oraz zakładów
wychowawczych. Warunki zakładania i działalności szkół niepu-
blicznych oraz udziału władz publicznych w ich finansowaniu,
a także zasady nadzoru pedagogicznego nad szkołami i zakładami
wychowawczymi, określa ustawa – wtórne;
4. Władze publiczne zapewniają obywatelom powszechny i równy
dostęp do wykształcenia. W tym celu tworzą i wspierają systemy
indywidualnej pomocy finansowej i organizacyjnej dla uczniów
i studentów. Warunki udzielania pomocy określa ustawa – wtórne;

¹⁵ Zob. Ustawa konstytucyjna z dn. 23 kwietnia 1992 r. o trybie przygotowania i uchwa-
lenia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1992, nr 67, poz. 336; zm.: Dz.U.
1994, nr 61, poz. 251).

¹⁶ Biuletyn Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego (Biul. KKZN) 1995,
Nr 10, s. 137.

¹⁷ Zob. min. Biul. KKZN 1995, Nr 17, s. 49; Biul. KKZN 1997, Nr 37, s. 136; Biul.
KKZN 1997, Nr 39, s. 106; Skotnicki Krzysztof, *Konstytucyjna regulacja prawa do nauki
w polskich ustawach zasadniczych (rozważania na tle porównawczym)*, „Studia Prawno-
Ekonomiczne”, 1995, t. LII, s. 67.

5. Zapewnia się autonomię szkół wyższych na zasadach określonych w ustawie – wtórne¹⁸.

Treść prawa do edukacji

Odnosząc się do analizy treści prawa do nauki w jego aktualnym brzmieniu, wynikającym z ww. przepisu, należy zaliczyć je do kategorii praw kulturalnych, podstawowych praw przynależnych jednostce. Jednocześnie wskazać należy na istniejącą ścisłą relację tego prawa z obowiązkiem pobierania nauki do 18. roku życia¹⁹. Ponadto z prawa do nauki płynie gwarancja jego dostępności i powszechności²⁰. Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny: *Formy urzeczywistniania tego prawa z reguły przybierają bardzo złożoną postać i nigdy, ani też nigdzie nie wyczerpują się w instrumentach i rozwiązaniach należących do tej samej, jednej tylko kategorii środków. Obok wspierania, czy rozwijania systemu szkół publicznych, dotowanych bezpośrednio ze źródeł budżetowych, powszechnie stosowanymi instrumentami dostępności do studiów i wyrównywania szans różnych grup społeczeństwa są systemy pomocy socjalnej, stypendialnej, organizowanie odpowiedniej infrastruktury finansowej, poprzez tworzenie systemu pożyczek bankowych oraz rozwiązań podatkowych, a także rozmaite formy wspierania prywatnych instytucji edukacyjnych; w tym również szkół wyższych (...)*²¹.

Podkreślić należy, że powszechny i równy dostęp do wykształcenia zagwarantowany jest tylko obywatelom, nie zaś każdemu²².

Jednocześnie prawo to rozumiane jako „wolność konstytucyjna” ograniczone jest do wyboru pomiędzy szkołami publicznymi a niepublicznymi. Wskazać należy, że obowiązujące przepisy nie dają rodzicom gwarancji wyboru dla ich dzieci szkoły określonego rodzaju, jak np. szkoły

¹⁸ Zob. art. 70 i art. 73 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr. 78, poz. 483); por. postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dn. 16 stycznia 2002 r., TS 138/01, OTK-B 2002, Nr 2, poz. 148.

¹⁹ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dn. 23 kwietnia 2009 r., II AKA 79/09, OSA 2010, Nr 8, poz. 39.

²⁰ Zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dn. 5 czerwca 2014 r., K 35/11, OTK-A 2014, Nr 6, poz. 61.

²¹ Zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dn. 8 listopada 2000 r., SK 18/99, OTK 2000, Nr 7, poz. 258.

²² Zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dn. 16 stycznia 2007 r., U 5/06, OTK-A 2007, Nr 1, poz. 3.

sportowej czy szkoły z językiem nauczania innym niż polski. A ustawodawca w tym zakresie nie ustanawia gwarancji konstytucyjnych, zakładając, że na zakres swobody rodziców może mieć wpływ oferta edukacyjna szkół niepublicznych, która wynika z konstytucyjnie chronionej swobody działalności gospodarczej właścicieli takich podmiotów²³.

Istotny pozostaje również kształtujący się przez lata stan uznania działania nauczyciela akademickiego, polegającego na nauczaniu, za działanie, które spełnia kryterium pełnienia funkcji publicznej²⁴. Ponadto wskazać należy na ustaloną ostatecznie zasadę nieodpłatności nauki w szkołach publicznych oraz ustanowiony na poziomie szkolnictwa wyższego wyjątek od tej zasady, którego powstanie jest warunkowane istnieniem podstawy prawnej w postaci ustawy²⁵.

Zakończenie

Podsumowując należy wskazać, że przedstawiony zarys procesu konstytucjonalizacji prawa do edukacji w Polsce pokazuje w efekcie proces przekształcania się tego prawa. Zaznaczyć bowiem należy, że prawo do edukacji ewoluowało z prawa socjalnego w publiczne prawo podmiotowe²⁶. Ponadto uzasadnione jest wskazanie, jak duży wpływ na kształtowanie się prawa do nauki nie tylko w aspekcie prawnym, ale i w świadomości Polaków w czasach przed konstytucyjnymi, miała działalność Komisji Edukacji Narodowej.

Prawo do edukacji jest aktualnie zaliczane do praw kulturalnych i społecznych. Podstawą przyjętej ostatecznie i obowiązującej w art. 70 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r. koncepcji prawa do edukacji jest przede wszystkim realizacja interesu prywatnego, indywidualnego jednostki. Przepis ten bowiem zawiera elementy wolnościowe wyrażające się

²³ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, red. Safjan Marian, Bosek Leszek, tom I. komentarz do art. 1–86, Art. 70 [Prawo do nauki; obowiązek szkolny], wyd. 1, Warszawa 2016, s. 11.

²⁴ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 25 czerwca 2004 r., V KK 74/04, OSNKW 2004, Nr 7–8, poz. 79.

²⁵ Zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dn. 8 listopada 2000 r., SK 18/99, OTK 2000, Nr 7, poz. 258.

²⁶ Przybysz Piotr, *Sytuacja prawna jednostki w zakładzie oświatowym*, [w:] *Jednostka wobec działań administracji publicznej. Międzynarodowa Konferencja Naukowa Olsztyn 21–23 maja 2001 r.*, red. Elżbieta Ura, Rzeszów 2001, s. 371–377.

poprzez zapewnienie możliwości zdobywania wiedzy przez jednostkę i jej rozwoju intelektualnego. Przy dokonywaniu interpretacji prawa do nauki nie należy jednak zapominać o tym, że to prawo jest ściśle związane z działaniem państwa w aspekcie realizacji interesu publicznego. W tym miejscu podkreślić, należy, że w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego prawo do nauki nazywane jest podstawowym dobrem społecznym. Państwo zatem w procesie kształcenia jednostki zmierzać będzie przede wszystkim w kierunku realizacji interesu publicznego. Jednocześnie jednostki uczestnicząc w procesie kształcenia mogą realizować swój indywidualny, prywatny interes, co w perspektywie powinno umożliwić im zdobycie stabilnej i pewnej sytuacji zawodowej, jak też finansowej. Podkreślić należy, że z istotą prawa do nauki związana jest zarówno realizacja przez państwo działań w interesie publicznym, jak i realizacja przez jednostkę działań związanych z samorealizacją w aspekcie zdobywania wykształcenia.

Bibliografia

- Bała Paweł, *Konstytucyjne prawo do nauki a polski system oświaty*, Warszawa 2009.
- Biuletyn Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego (Biul. KKZN) 1995, Nr 10.
- Biul. KKZN 1995, Nr 17.
- Biul. KKZN 1997, Nr 37.
- Biul. KKZN 1997, Nr 39.
- Bombicki Maciej Roman, *Konstytucje Polski – Nowy Podział Administracyjny Kraju*, Poznań 1998.
- Davies Norman, *Boże igrzysko. Historia Polski*, Kraków 2010.
- Jarosz-Żukowska Sylwia, Żukowski Łukasz, red. Jabłoński Mariusz, *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, Wrocław 2014.
- Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dn. 22 lipca 1952 r. (Dz.U. 1952, nr 33, poz. 232).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483).
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2004 r., V KK 74/04, OSNKW 2004, Nr 7–8, poz. 79.
- Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dn. 16 stycznia 2002 r., TS 138/01, OTK-B 2002, Nr 2, poz. 148.
- Przybysz Piotr, *Jednostka wobec działań administracji publicznej. Międzynarodowa Konferencja Naukowa Olszanica 21–23 maja 2001 r.*, red. Elżbieta Ura, Rzeszów 2001.
- Safjan Marian, Bosek Leszek, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, red. Marian Safjan i Leszek Bosek, tom I, komentarz do art. 1–86, Art. 70 [Prawo do nauki; obowiązek szkolny], wyd. 1, Warszawa 2016, s. 11.

- Skotnicki Krzysztof, *Konstytucyjna regulacja prawa do nauki w polskich ustawach zasadniczych (rozważania na tle porównawczym)*, „Studia Prawno-Ekonomiczne”, 1995, t. LII, s. 67.
- Szablicka-Żak Jolanta, *Szkolnictwo i oświata w pracach Sejmu Ustawodawczego II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1997.
- Ustawa Konstytucyjna z dn. 23 kwietnia 1935 r. (Dz.U. 1935, nr 30, poz. 227).
- Ustawa Konstytucyjna z dn. 23 kwietnia 1992 r. o trybie przygotowania i uchwalenia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1992, nr 67, poz. 336; zm.: Dz.U. 1994, nr 61, poz. 251).
- Ustawa Konstytucyjna z dn. 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym (Dz.U. 1992, nr 84, poz. 426 z późn. zm.).
- Ustawa z dn. 10 lutego 1976 r. o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. 1976, nr 5, poz. 29).
- Ustawa z dn. 17 marca 1921 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1921, nr 44, poz. 267).
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dn. 23 kwietnia 2009 r., II AKA 79/09, OSA 2010, Nr 8, poz. 39.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dn. 5 czerwca 2014 r., K 35/11, OTK-A 2014, Nr 6, poz. 61.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 listopada 2000 r., SK 18/99, OTK 2000, Nr 7, poz. 258.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 stycznia 2007 r., U 5/06, OTK-A 2007, Nr 1, poz. 3.

The Right to Education in the Context of the Legal Regulations of Polish Constitutionalism

Summary

The right to education is one of the most important cultural and social rights belonging to the individual. In this article, the author describes the development of this law in Poland over the course of history and historical events. It deals with the issues related to the creation of this law and its development in Polish constitutions. It presents the evolution of the right to education and its current content. Moreover, it points to the influence and importance of Polish constitutionalism in the form of showing the right to education. From one point it ultimately emphasizes the essence of this right and the related implementation by the state of activities in the public interest, the other point is the implementation by the individual of activities related to self-fulfillment in the aspect of gaining an education.

Keywords: the right to education, constitution, the law of the individual

Prawo do edukacji w kontekście unormowań prawnych polskiego konstytucjonalizmu

Streszczenie

Prawo do nauki jest jednym z najważniejszych praw kulturowych i społecznych jednostki. W niniejszym artykule autorka opisuje rozwój tego prawa w Polsce na przestrzeni historii i wydarzeń historycznych. Zajmuje się zagadnieniami związanymi z tworzeniem wspomnianej ustawy i jej rozwojem w polskich konstytucjach. Przedstawia ewolucję prawa do edukacji oraz jego aktualną treść. Ponadto wskazuje na wpływ i znaczenie konstytucjonalizmu polskiego w kształtowaniu prawa do nauki. Z jednej strony podkreśla istotę tego prawa i związaną z nim realizację przez państwo działań w interesie publicznym a z drugiej – urzeczywistnianie przez jednostkę działań związanych z samorealizacją w aspekcie zdobywania wykształcenia.

Słowa kluczowe: prawo do nauki, konstytucja, prawo jednostki